

Oponentský posudek bakalářské práce Terezy Binderové
K neohebným slovním druhům a jejich hranicím v současné češtině

Tereza Binderová ve své bakalářské práci vlastně vychází z Trávníčkovy věty (v jeho Mluvnici spisovné češtiny z roku 1951): „Částice (partikule) jsou neohebná slova jako příslovce a spojky.“ Zabývá se totiž hranicemi mezi těmito třemi slovními druhy. Nejprve popisuje principy slovnědruhově klasifikace a poté vymezení částic, příslovcí a spojek v gramatických popisech češtiny. Následně se soustřeďuje na slovnědruhově hranice; vedle základní mluvnické literatury se přitom věnuje i specializovaným studiím. V souvislosti s rozhraničováním spojek a částic mi v použité literatuře scházejí práce Karla Svobody a na něj v současnosti navazujícího Josefa Štěpána. Teoretický výklad je v práci soustředěný, plynulý, postupuje logicky.

Na základě použité literatury formulovala T. Binderová výzkumné hypotézy (tzn. rozdíly mezi zkoumanými slovními druhy) a ty pak ověřovala pomocí korpusové sondy. Preferovala přitom slovnědruhově vlastnosti syntaktické před sémantickými, neboť, jak správně píše, test plnovýznamovosti neexistuje (s. 46). Základním syntaktickým rysem, který je zkoumán, je pochopitelně větněčlenská platnost; autorka však neuvádí, jakým způsobem tuto platnost testuje. Podle všeho nepoužívá nejběžnější test, totiž test otázkový. Dále není zřejmé, z čeho vyplývá tvrzení, že částice nemohou být rématem – v představené odborné literatuře o tom nic nestojí. Podle mého názoru jím za určitých okolností být mohou, např. *Že na ten strom nevylezeš? – Já něj vylezu KLIDNĚ.* (Ostatně při analýze výrazu JEŠTĚ autorka práce rematizovatelnost částic připouští.) Konečně v otázce spojovací funkce u příslovcí, rovněž netriviální a citacemi odborné literatury nevyjasněné, se popis hypotéz na s. 46 liší od shrnující tabulky na s. 47.

Ke korpusovému výzkumu (sonda do korpusu SYN obsahovala 100 náhodných užití vybraných výrazů) si autorka vybrala šest slov, jež jsou v mluvnicích češtiny hodnoceny z hlediska slovnědruhově příslušnosti různě, a sledovala jejich „strukturní chování“. Její analýzu bohužel nelze v práci samé ověřit, neboť není zařazena příloha s použitými doklady. V analytické části práce jsou u každého zjištěného typu strukturního chování uvedeny doklady v počtu pěti. Vedle dokladů obsahuje analytická část ještě dokladové věty se změnou slovosledu, zařazené jako důkaz rematizovatelnosti, nebo naopak nerematizovatelnosti daného výrazu při daném strukturním chování. Tyto „důkazy“ jsou však podle mého soudu naivní a neplatné, neboť „rematizace“ je prováděna zcela mechanicky.

Pokud jde o slova POTOM, VŠAK a TOTIŽ, s autorčinými závěry se ztotožňuji. Poznámku mám jen dílčí: „Vysvětlení“ je něco jiného než „zpřesnění“, spojovací funkci výrazu VŠAK ve vysvětlovacím poměru a jeho spojovací funkci v adordinačním vztahu bych viděl jako dva typy strukturního chování.

Analýza výrazu NAKONEC pro mě přesvědčivá není. Autorka jeho funkci popisuje jako vyjádření „konečného stavu děje“; konečný stav děje je však fází děje, a tedy má časovou platnost (být relativní). Na rozdíl od autorky jsem dále přesvědčen, že může stát v rematické pozici, ba že může být rematizován rematizátorem: *Uhodil ji až nakonec.* A hlavně: lze se na něj úspěšně (myslím tím

komunikačně úspěšně) ptát otázkou *kdy?*. Autorka sama píše, že v dokladu 28 na rozdíl od ostatních výraz NAKONEC vyjadřuje postoj mluvčího. Podle mě je tento doklad jediným z uvedených pěti, kde je sledovaný výraz skutečně částicí.

Výhrady mám i k závěrům týkajícím se výrazů JEŠTĚ a UŽ. Zprv si nejsem jist, zda ve spojení se schopnostními slovesy tato slova vykazují jiné *strukturní* chování. Navíc mám pochyby i o tom, že by změna primární interpretace významu slovesa závisela pouze na přidání výrazu: preferovala by autorka práce schopnostní interpretaci i v jiných časech (*Petr ještě nečetl. Petr ještě nebude číst. Petr už poleze.*)? Má ostatně vůbec posuzování primární interpretace bez kontextu a konsituace takový smysl, že bychom podle něho měli rozhodovat o slovnědruhovém platnosti? Mimoto nerozumím, v jakém smyslu má sledovaný výraz se schopnostním slovesem „pevnější vztah“ a proč by z tohoto pevnějšího vztahu mělo plynout, že jde o příslovce. Dále je mi divné, že „časové“ JEŠTĚ a „časové“ UŽ jsou hodnoceny jako různé slovní druhy, vždyť jde o výrazy zcela analogické: *Vidíte ho? – Už ano./Ještě ne./Už ne./Ještě ano.* I navzdory autorčině analýze se tak domnívám, že JEŠTĚ a UŽ příslovci nejsou. Dále bych poukázal na to, že na s. 65 je UŽ při prvním strukturním chování prohlášeno za nerematizovatelné, kdežto ve shrnutí na s. 67 se píše, že rematizovatelné patrně je. A konečně si neumím představit, jak se stupňují substantiva, zájmena aj. (podle s. 63 je JEŠTĚ ve funkci „stupňování“, doložené spojeními s komparativy adjektiva a adverbia, spojitelné se všemi plnovýznamovými slovy).

Bakalářská práce Terezy Binderové je psána plynulým, neutrálním, dobře čtivým stylem. Jazykové a interpunkční chyby se v ní vyskytují, ale nejsou příliš četné. O něco více je překlepů a místy až rušivá je míra absence mezislovních mezer.

Posuzovanou práci doporučuji k obhajobě. Pokládám ji za vcelku dobře zpracovaný, byť ne ve všem domyšlený pokus o samostatnou aplikaci teoretických lingvistických poznatků na analýzu materiálu, a navrhuji ji hodnotit podle průběhu obhajoby jako výbornou nebo velmi dobrou.

Ve Vodňanech 18. srpna 2014

doc. Mgr. Robert ADAM, Ph.D.